

Lärare eller hantverkare? Om betydelsen av yrkeslärares yrkesidentifikation för vad de värderar som viktig kunskap på Bygg- och anläggningsprogrammet

(Teacher or craftsman? The importance of vocational teachers' professional identification for what they regard as important knowledge in the Building and construction programme)

Mattias Nylund

Göteborgs universitet, Sverige (mattias.nylund@ped.gu.se)

Björn Gudmundson

Bräcke gymnasiet, Göteborg, Sverige

Abstract

This study examines the importance of vocational teachers' professional identification for what they regard as important knowledge in the Building and construction programme in Swedish upper secondary school. The analysis is based on responses to a questionnaire completed by a large majority of teachers in the Building and construction programme in the Västra Götaland region. The responses suggest that the professional identification is an important factor not only for vocational teacher's identification of important knowledge for students, but even more so for what they value as important knowledge in their own role as teachers. Two different types of vocational teachers emerge from the analysis: one who sees one's self primarily as a craftsman and another who sees one's self primarily as a teacher. While both types of vocational teachers place great importance on knowledge that can be traced back to a vocational culture, the 'craftsman' clearly considers such knowledge as more important than, and more isolated from, pedagogical issues and knowledge stemming from a school culture. In contrast, the 'teacher' considers the three fields as being almost equally important and regards vocational culture as more closely associated with pedagogical issues and a school culture.

Keywords: vocational teachers, vocational/professional identification, knowledge, teacher, craftsman

Introduktion

I Sverige, liksom i de övriga nordiska länderna (jfr Helms-Jørgensen, 2015; Isopahkala-Bouret, Lappalainen & Lahelma, 2014; Olofsson & Wadensjö, 2014), har diskussionen om yrkesutbildning under det senaste decenniet i mycket hög utsträckning handlat om frågor rörande sysselsättning, avhopp, genomströmning och effektivitet, medan andra frågor kommit i skymundan (Nylund, 2013). Ett sådant exempel är vad som värderas som viktig kunskap i dessa utbildningar och yrkeslärares betydelse i detta sammanhang. Inte heller i tidigare studier har frågor som rör yrkeslärare, till exempel i relation till professionalism och vad de värderar som viktig kunskap, studerats i någon större utsträckning.

There is limited research on Swedish vocational education and vocational teaching and particularly limited studies of vocational teachers. Thus, there is a need to develop such knowledge. (Köpsén, 2014, s.195).

Policy och styrdokument som upprättas för olika utbildningar utgör en ram som alltid måste uttolkas av lärare till ett innehållsligt urval, inte minst i en målstyrd gymnasieskola liksom den svenska (Ledman, 2014). Läraren och dennes kunskapssyn utgör därmed en central komponent i den process som bestämmer vilket innehåll elever möter i klassrummen. Yrkeslärare innehar en speciellt komplex roll i detta sammanhang då de förväntas företräda både skolans och arbetsplatsens kunskaper och kulturer (Andersson & Köpsén, 2015). En yrkeslärare behöver balansera dubbla identiteter som lärare och branscharbetare och lutar sig i olika utsträckning och i olika sammanhang mot den ena eller andra. På grund av dessa kulturers olikheter kan man anta att detta har betydelse för vilken kunskapssyn de har och i förlängningen för vilken undervisning de bedriver. Syftet med föreliggande studie är att undersöka betydelsen av yrkeslärares yrkesidentifikation för vad de värderar som viktig kunskap, vid Bygg- och anläggningsprogrammet i den svenska gymnasieskolan. Studieobjektet är således inte den pedagogiska processen i sig, utan vad vi förmodar är en central aspekt av förutsättningarna för densamma.

Frågan om betydelsen av yrkeslärares yrkesidentifikation för deras kunskapssyn är relevant i flera sammanhang, inte minst för hur man kan förstå den så kallade ideologiska styrningen (jfr Lindensjö & Lundgren, 2000) av gymnasieskolans yrkesprogram. Frågan blir också central i relation till frågor rörande yrkeslärarutbildning, exempelvis för den behörighetsdiskussion som förts angående att yrkeslärare inte omfattas av kravet på legitimation (Prop. 2010/11:20). Frågan är också central i relation till det senaste decenniets policyutveckling där yrkesprogrammen allt tydligare bundits upp mot arbetsplatser, t.ex. i form av lärlingsutbildning (Prop. 2008/09:199). I och med denna utveckling har handledare, en grupp med en yrkesidentitet tydligt förankrad i arbetsplatsens kultur, fått en avgörande roll för vilket innehåll elever möter (jfr Lagström, 2012). Den senaste lärarutbildningsreformen (Prop.

2009/10:89) och reformeringen av den postgymnasiala yrkesutbildningen (jfr Thång, 2014) är ett uttryck för samma policytrend där yrkesutbildning i allt större utsträckning bundits upp mot arbetslivet och dess behov. Denna omorganisering av yrkesutbildning får betydelse för utbildningsinnehållet då kunskap och lärande på en generell nivå organiseras utifrån olika ordnande principer i skola och arbetsliv (jfr Billett, 2011; Boreham, 2002) och ställer därmed nya krav på yrkeslärare. Det är sannolikt att yrkeslärares yrkesidentifikation spelar roll för hur dessa krav hanteras. Frågan är slutligen också relevant i ett samhällsligt jämlikhetsperspektiv; ungdomar med arbetarbakgrund är kraftigt överrepresenterade i yrkesprogram, vilket gör innehållsfrågan i dessa program till en central demokratifråga (Nylund, 2013).

Föreliggande studie syftar dock inte till att analysera konsekvenser av yrkeslärares yrkesidentifikation i någon av dessa specifika kontexter. Grundfrågan som denna studie ämnar undersöka är endast huruvida yrkeslärares yrkesidentifikation vid gymnasiet bygg- och anläggningsprogram har betydelse för deras syn på vad som är viktig kunskap. Denna fråga bryts i artikeln ner i två övergripande delar, nämligen vad yrkeslärarna värderar som viktig kunskap (i) för elever samt (ii) i deras professionella roll som lärare. Dessa två övergripande delar bryts sedan i sin tur ner i underfrågor, och en enkät utformades för att kunna undersöka följande:

Tabell 1. Yrkeslärares yrkesidentifikation och värdering av kunskap.

(i) Vad värderas som viktig kunskap för elever?	(ii) Vad värderas som viktig kunskap för lärare?
<i>Betydelsen av yrkesidentifikation för syn på vikten av...</i>	<i>Betydelsen av yrkesidentifikation för syn på vikten av...</i>
...yrkesämnen? ...gymnasiegemensamma ämnen? ...högskolebehörighet? ...yrkesspecifika kunskaper? ...socialisationskunskaper? ...kunskaper i byggteoretiska ämnen? ...kunskaper i kritiskt tänkande, empati, analytisk förmåga etc.?	...undervisningsmetodisk kompetens/ didaktisk kompetens? ...skicklighet i det byggyrke man undervisar i? ...samtal om pedagogiska metoder med lärare i de gymnasiegemensamma ämnena? ...genusperspektiv och ett normkritiskt förhållningssätt i verkstadsundervisningen?

Frågorna i tabellen ovan konstruerades mot bakgrund av flera faktorer. Den grundläggande ambitionen var att ställa frågor som kunde komma åt hur lärarna betraktade innehållet tillika lärarrollen i utbildningen i bred mening, men samtidigt hålla fokus mot kunskapsfrågan (och därmed inte inkludera frågor

om bedömning, ledarskap, etc.). En annan ambition var att fånga den historiska spänningen gällande balansen mellan mer allmänna (t.ex. högskolebehörighet och kritiskt tänkande) och mer yrkesinriktade mål (t.ex. yrkesspecifika och byggteoretiska kunskaper) i yrkesprogrammen (jfr Englund, 1986/2005; Nylund, 2013). Tidigare studier (se t.ex. Berglund, 2009; Berner, 1989; Ellström, 2004; Tsagalidis, 2009) ger också för handen att yrkeskunskap är ett komplext begrepp som inkluderar både kunskaper som behövs för att utföra ett specifikt arbete (yrkesspecifika kunskaper) och förmågor som social kompetens (socialisationskunskaper), vilket vi också försökt inkludera i våra frågor. Tidigare studier (se nedan, "Yrkeslärares sammanhang") visar också att yrkeslärare i spänningen mellan skolans och arbetsplatsens kunskapskulturer kan betrakta yrkeslärarrollen på olika sätt, och lägga olika värde vid skolans och arbetsplatsens kulturer och mål (t.ex. vikten av undervisningsmetodisk kompetens och vikten av skicklighet i byggyrket). Även denna dimension har vi försökt fånga i våra frågor.

Yrkeslärares sammanhang

Yrkeslärare skiljer sig på flera sätt från andra lärargrupper. De har en annan väg till läraryrket då deras ämnesbehörighet i allmänhet inte erhålls via ämnesstudier på universitet utan främst via yrkesutbildning och arbetslivserfarenhet.¹ Dessutom undervisar de en elevgrupp (Nylund, Rosvall & Ledman, 2017) och har ofta själva sitt ursprung i en socialgrupp (Härdig, 1995) som kännetecknas av mindre studievana hem än vad som är fallet för lärare och elever vid högskoleförberedande gymnasieprogram. Ett mönster, påtagligt i både svenska och internationella studier, är en klassreproduktionsproblematik som följer ur att utbildningar ordnas efter olika principer beroende på vilken roll i den sociala arbetsdelningen de förbereder för. På en generell nivå kan man tala om ett mönster där utbildningar som förbereder för arbetarklasspositioner organiseras kring principer som punktlighet och "goda vanor" samtidigt som kunskaper av annan art ges mindre utrymme (jfr Apple, 2004; Beach, 1999). Liknande resultat har också framkommit i studier av de svenska gymnasiala yrkesutbildningarna (se t.ex. Axelsson, 1989; Berglund, 2009; Berner, 1989; Frykholm & Nitzler, 1989; Härdig, 1995; Norlund, 2009; Rosvall, Hjelmér & Lappalainen, 2016) och liknande förmågor lyfts också fram som de viktigaste när arbetsledare i olika branscher bedömer unga medarbetare efter avslutat yrkesprogram (Skolverket, 2016). Man kan i detta sammanhang tala om en dold läroplan (jfr Bourdieu & Passeron, 1970; Broady, 1981), dvs. att andra kunskaper och principer än de som står nedskrivna i det formella läroplansdokumentet är styrande för hur utbildningarna tar form. En intressant fråga mot denna bakgrund blir huruvida yrkeslärares yrkesidentifikation har betydelse

för vad som värderas som viktig kunskap och om mönster likt dessa i så fall eventuellt kan påverkas.

Yrkeslärares yrkesidentifikation, i denna studie operationaliserad som att yrkeslärarna identifierar sig som i huvudsak lärare eller hantverkare, kan antas ha betydelse för vad de värderar som viktig kunskap.² Tidigare studier av yrkesutbildning både i och utanför Sverige ger också fog för en sådan hypotes (jfr Asghari, 2014; Bathmaker & Avis, 2007; Billett, 2011; Fejes & Köpsén, 2014; Köpsén, 2014; Robson, Bailey & Larkin, 2004; Vähäsantanen, Saarinen & Ete-läpelto, 2010). Berner (1989) visar i sin klassiska studie att den verkstadsinrik-tade läraren inte i första hand ser sig som lärare, utan mer som arbetsledare. Berner (1989, s. 95) menar att "lärarna i verkstadsteknik kommer - i motsats till lärarkårens flertal - ur arbetarklassen..." och att en del yrkeslärares identitet fortfarande efter många år är starkt förknippad med deras tidigare hantverksyrke. Berners resultat antyder också att det bland verkstadslärarna inte erkänns att det skulle krävas en särskild kompetens i lärarrollen, utöver verkstadserfarenhet och "sunt förnuft". Liknande resultat rörande hur yrkeslä-raren ser sig mer som en arbetsledare än en lärare återfinns i Berglunds (2009) avhandling, men då gällande lärare i bygg- och anläggningsämnen. Även i Härdigs avhandling (1995), som undersöker byggnadsarbetarnas yrkesutbild-ning enligt läroplanen Lgy70, upprepas detta mönster. Yrkeslärare framträder således i detta sammanhang som en relativt samstämmig och homogen grupp. Det förklaras enligt Härdig (1995, s. 216) av den "...gemensamma erfaren-hetsmässiga bakgrunden som de har oavsett tidigare yrkestillhörighet och utbildning." Det är bland annat i detta sammanhang som föreliggande studie blir intressant. Likt Fejes och Köpsén (2014) intresserar vi oss för skillnader in-om en grupp av yrkeslärare och undersöker mot denna bakgrund huruvida yrkeslärares identifikation - som huvudsakligen hantverkare eller lärare - har betydelse för deras syn på kunskap. I Fejes och Köpséns studie visar det sig att yrkeslärares identitet varierar kraftigt, där vissa (oftast de med en svag relation till sitt tidigare hantverksyrke) hade en stark läraridentitet medan andra hade sin identitet i det tidigare hantverksyrket och inte identifierade sig som lärare alls.

I en studie av hur yrkeslärare (i Industriprogrammet) hanterar relationen mellan skola och arbetsplats finner Berner (2010) att yrkeslärarna i vissa sam-manhang agerar för att upprätthålla gränser mellan skola och arbetsplats, me-dan de i andra sammanhang agerar för att upplösa dessa gränser. Upprätt-hållandet av gränser visar sig bland annat bero på att lärarna ser skolan som en väsentligt annorlunda plats för fostran än arbetsplatsen (jfr Köpsén, 2014), grundad i värden som trygghet och jämlikhet. Berner finner samtidigt att lärar-na i andra sammanhang agerar för att upplösa gränserna mellan skola och ar-betsplats, bland annat i form av att skolan gör sig till företrädare för värden som är centrala på arbetsplatser som lagarbete, ett utvidgat ansvar samt social

kompetens. Huruvida yrkeslärarna identifierar sig som i huvudsak lärare eller hantverkare är sannolikt av betydelse för detta "gräns- och balansarbete" mellan skola och arbetsplats, vilket i sin tur är avgörande för elevers utbildning och studieframgång (jfr Skolinspektionen, 2016; Tanggaard, 2007).

Urval och representativitet

Föreliggande studie bygger på en enkät som genomfördes höstterminen 2012 med 91 yrkeslärare i träteknik, mureri, betong, anläggning, anläggningsmaskinförare och lärling på gymnasiets bygg- och anläggningsprogram i region Göteborg/Borås och Västra Götaland/Skaraborg. Graden av behörighet bland respondenterna ligger på 56 %, dvs. liknande det läge som föreligger på nationell nivå. I regionerna finns det totalt 125 yrkeslärare inom bygg- och anläggning, 91 (72,8 %) av dessa ingår i studien och de representerar 24 av 26 skolor i regionerna. Antalet och variationen av bygglärare representerade i undersökningen är stort nog för att kunna anses vara relativt representativt för bygglärare i Västsverige. Lärarna som medverkar i enkäten kommer från skolor som ligger i storstad (Göteborg), mellanstora städer (t.ex. Borås och Alingsås) samt mindre orter (t.ex. Ale och Herrljunga). Skolorna representerar också landsbygd och tätort och bland skolorna finns de som har flera yrkesutgångar i programmet och de som endast har en, tillika skolor som har fler än 20 yrkeslärare och skolor som endast har två. Att man skulle få en kraftigt avvikande typ av urval i en annan del av Sverige är inte troligt, vilket innebär att resultaten från studien förmodligen kan ses som relevanta för bygglärare i Sverige som helhet.

Det är inte möjligt att tala om generella mönster på en internationell nivå när det gäller betydelser av yrkeslärares yrkesidentifikation, vilket i huvudsak förklaras av att yrkesutbildningar organiseras på olika sätt i olika länder (Köpsén, 2014). Denna studie analyserar och drar slutsatser om svenska förhållanden, men även inom den svenska gymnasieskolan är det viktigt att uppmärksamma att yrkesprogram skiljer sig åt, exempelvis i form av att representera olika kunskapsinnehåll, olika kunskapstraditioner samt olika traditioner av lärande på arbetsplats.³ Samtidigt går det att skönja vissa mönster. En avgörande skiljelinje går mellan de manligt och de kvinnligt dominerade yrkesprogrammen. Bygg- och anläggningsprogrammet, som är i fokus i denna studie, har historiskt i huvudsak attraherat unga män (Hedlin & Åberg, 2013). Förmodligen är yrkeslärares yrkesidentifikation av betydelse för deras kunskapssyn i samtliga yrkesprogram, men dess innebörd varierar sannolikt mellan program med olika branschanknytning. De tendenser och mönster som diskuteras i föreliggande studie förekommer mer sannolikt i andra yrkesprogram med en liknande manlig dominans (t.ex. Fordons- och transportprogrammet), men skiljer sig förmodligen delvis från de som skulle uppdragats vid studier av yrkesprogram med en mer jämn könsfördelning (t.ex. Handels- och

administrationsprogrammet) eller med en kraftig kvinnlig dominans (t.ex. Vård- och omsorgsprogrammet).

Enkäterna delades ut och samlades in under en konferens för bygg- och anläggningslärare i Västragötalandsregionen.⁴ Medelåldern på respondenterna var ca 55 år och de hade i genomsnitt arbetat ca 15–20 år i sitt tidigare hantverksyrke samt ca 10 år som yrkeslärare. Respondenterna hade sin hantverksbakgrund i störst utsträckning som snickare, därefter som murare och betongare, men även anläggare, grävmaskinist och golvläggare förekom. Bland de yrkeslärare som fick enkäten förekom inget bortfall (förutom på enskilda frågor i undersökningen). Enkäten innehöll 22 frågor. Samtliga respondenter och frågor kodades och matades in i statistikprogrammet SPSS för analys. Av de 22 frågorna behandlas 17 i föreliggande studie, där urvalet gjorts mot bakgrund av frågornas relevans för studien.⁵

Resultat

Nedan presenteras studiens resultat i relation till de frågor som ställdes upp i tabell 1. Resultatpresentationen består således av två huvuddelar, med tillhörande underfrågor. Studiens basfråga, eller oberoende variabel, är huruvida respondenterna identifierar sig som huvudsakligen lärare eller som yrkesmän i sitt tidigare hantverksyrke. I tabell 2 nedan redovisas utfallet när respondenterna ställdes inför följande fråga med tillhörande svarsalternativ: Vad skulle du säga att din huvudsakliga yrkesidentitet är? (i) Mitt gamla yrke som snickare, murare, betongare, anläggare, plattsättare, osv., eller (ii) Lärare.

Tabell 2. Yrkesidentifikation: Lärare eller hantverkare.⁶

	Frekvens	Andel
Lärare	50	55 %
Hantverkare	41	45 %
Totalt	91	100 %

I tabellen ovan benämns grupperna som yrkeslärarna identifierar sig med som "lärare" och "hantverkare". Fortsättningsvis kommer de att kallas så både i tabeller och i text. När gruppen i sin helhet omnämns, dvs. bägge identiteterna, används begreppet "yrkeslärarna". Tabellen ovan visar att drygt hälften (ca 55 %) av respondenterna identifierar sig i huvudsak som lärare, och därmed är det något färre (ca 45 %) som identifierar sig som i huvudsak hantverkare.⁷ Frågan är då om denna identifikation har någon betydelse för vad som värderas som viktig kunskap.

Vad värderas som viktig kunskap för elever?

Vad är viktigast kunskaper för elever i utbildningen? Frågorna vars svar presenteras i tabell 3 och 4 nedan gäller om yrkeslärarna anser att det är ok att skära ner på yrkesämnena eller de gymnasiegemensamma ämnena till förmån för det andra.

Tabell 3. Vikten av yrkesämnena.

Skulle det vara ok att skära ner på yrkesämnena till förmån för fler timmar i de gymnasiegemensamma ämnena?		Lärare	Hantverkare	Totalt
	Ja	20 %	5 %	13 %
	Nej	78 %	93 %	85 %
	Inte svarat	2 %	2 %	2 %
Totalt		100 %	100 %	100 %

Tabellen ovan visar att bland lärarna anser 20 % att det skulle vara ok att skära i yrkesämnena, vilket kan ställas mot 5 % av hantverkarna. En överväldigande majoritet i bägge grupperna anser alltså att det inte är ok att skära ner på yrkesämnena till förmån för gymnasiegemensamma ämnen. På så vis kan man säga att yrkesidentifikationen inte verkar vara av avgörande betydelse för det övergripande mönstret. Samtidigt är det relativt de olika grupperna fyra gånger större andel av de som identifierar sig som lärare som menar att det är ok att skära ner på yrkesämnena. Om vi betraktar detta resultat i ljuset av de två nästföljande tabellerna nedan antyds ett mönster.

Tabell 4. Vikten av gymnasiegemensamma ämnen.

Skulle det vara ok att skära ner på de gymnasiegemensamma ämnena till förmån för fler timmar i yrkesämnena?		Lärare	Hantverkare	Totalt
	Ja	22 %	44 %	32 %
	Nej	76 %	54 %	66 %
	Inte svarat	2 %	2 %	2 %
Totalt		100 %	100 %	100 %

På frågan om det är ok att skära i de gymnasiegemensamma ämnena till förmån för yrkesämnena svarar ca 20 % av lärarna ja, vilket i stort motsvarar gruppens svar på föregående fråga. Gruppen som identifierar sig som lärare verkar således inte ha någon bias gentemot varken allmänna eller yrkesämnena. Om vi ser till gruppen som identifierar sig som hantverkare avviker denna i detta sammanhang kraftigt. Drygt 40 % av hantverkarna anser att det vore ok att skära ner på de gymnasiegemensamma ämnena till förmån för yrkesämnena, dvs. denna grupp värderar de yrkesinriktade ämnena klart högre när allmänna och yrkesinriktade ämnesposter ställs mot varandra. Huruvida yrkeslärarna

identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare verkar således ha betydelse för vad som värderas som viktig kunskap i detta sammanhang.

En annan fråga i enkäten var hur viktigt det var att eleverna vid yrkesprogrammen erhöll högskolebehörighet. Utfallet, presenterat i tabellen nedan, är relativt svårt att tyda.

Tabell 5. Vikten av högskolebehörighet.

Hur viktigt är det att eleverna på byggprogrammet får med sig högskolebehörighet?		Lärare	Hantverkare	Totalt
	1-inte viktigt	4 %	2 %	3 %
2	4 %	7 %	6 %	
3	34 %	46 %	40 %	
4	26 %	29 %	28 %	
5-mycket viktigt	30 %	12 %	22 %	
Inte svarat	2 %	2 %	2 %	
Totalt	100 %	98 %	101 %	

Yrkeslärarna är inte överens i denna fråga, dvs. det är stor spridning i svaren. Det svarsalternativ som har fått flest svar är nivå 3. Totalt anger nästan hälften av yrkeslärarna nivå 1-3, vilket kan tolkas som att de anser att det inte är speciellt viktigt att eleverna får med sig högskolebehörighet. I denna grupp är det betydligt högre andel av hantverkare än av lärare (ca 40 % av lärarna lägger sitt svar här, ca 55 % av hantverkarna). Betraktar man kategorierna 3-5 sammantaget är det inte någon större skillnad mellan grupperna men ser man till nivåerna 4-5 (viktigt-mycket viktigt) är det en stor skillnad. Drygt 55 % bland lärarna och drygt 40 % bland hantverkarna anser att det är viktigt eller mycket viktigt att eleverna får med sig högskolebehörighet. Det verkar således som att yrkesidentifikationen har betydelse också för denna fråga, även om svaren mellan grupperna inte är väsensskilda. Om resultatet i tabell 5 betraktas i ljuset av tabell 3 och 4 framträder dessutom en logik. Bland hantverkarna anser en större andel att det inte är speciellt viktigt med högskolebehörighet vilket kan kopplas till deras uppfattning att timplaneutrymmet för yrkesämnena värderas högre än för de gymnasiegemensamma ämnena.

Tabell 6. Vikten av socialisationskunskaper.

Hur viktigt är det att eleverna på byggprogrammet får med sig socialiseringskunskaper som; punktlighet, vikten av att äta rätt, att sova tillräckligt, social kompetens etc.?		Lärare	Hantverkare	Totalt
	1-inte viktigt	0 %	0 %	0 %
2	0 %	0 %	0 %	0 %
3	2 %	2 %	2 %	2 %
4	18 %	20 %	19 %	19 %
5-mycket viktigt	80 %	78 %	79 %	79 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %

Resultatet som presenteras i tabell 6 ovan visar hur lärarna har svarat på frågan om vikten av socialisationskunskaper. Detta är den fråga i undersökningen med den i särklass största procentandelen som svarat att det är mycket viktigt (5), ungefär 80 % av både hantverkarna och lärarna. Ser man till andelen som värderar denna kunskap som viktig eller mycket viktig (4-5) så handlar det om i princip samtliga yrkeslärare. Ingen har angivit att dessa kunskaper inte skulle vara speciellt viktiga (1-2). Bägge grupperna är således överens om att dessa kunskaper är mycket viktiga och huruvida yrkeslärarna identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare verkar i detta sammanhang inte ha någon betydelse.

Tabell 7. Vikten av yrkesspecifika kunskaper.

Hur viktigt är det att eleverna på byggprogrammet får med sig yrkesspecifika kunskaper som; armering, stensättning, putsning, stolpverk och beklädnad etc.?		Lärare	Hantverkare	Totalt
	1-inte viktigt	0 %	0 %	0 %
2	0 %	0 %	3 %	1 %
3	8 %	18 %	12 %	12 %
4	30 %	40 %	34 %	34 %
5-mycket viktigt	62 %	38 %	51 %	51 %
Inte svarat	0 %	0 %	3 %	1 %
Totalt	100 %	100 %	102 %	99 %

I tabellen ovan redovisas svaren på frågan om vikten av att eleverna får med sig yrkesspecifika kunskaper. Även dessa kunskaper värderas som mycket viktiga av bägge grupperna. Det är återigen i princip ingen som anger att detta inte skulle vara speciellt viktigt (1-2). Ser man till andelen som angett att detta är viktigt eller mycket viktigt (4-5) är denna drygt 90 % bland lärarna och nästan 80 % bland hantverkarna. Svaren kan tolkas lite olika beroende på hur de olika nivåerna i tabellen vägs samman. Ser man till nivå 3-5 sammantaget föreligger inga större skillnader. Om man endast ser till svarsalternativ 5, dvs. värder-

ingen "mycket viktigt", svarar dock lärarna till drygt 60 % och hantverkarna till nästan 40 %, vilket är en avsevärd skillnad. Det verkar således som att yrkesidentifikationen har en viss betydelse för värderingen av yrkesspecifika kunskaper.

Tabell 8. Vikten av kunskaper i byggteoretiska ämnen.

		Lärare	Hantverkare	Totalt
Hur viktigt är det att eleverna på byggprogrammet får med sig kunskaper i byggteoretiska ämnen som; byggfysik, ritningsläsning, byggmiljö och säkerhet, mätningsteknik etc.?	1-inte viktigt	0 %	0 %	0 %
	2	0 %	0 %	0 %
	3	4 %	10%	7%
	4	38 %	37%	37 %
	5-mycket viktigt	58 %	51 %	55 %
	Inte svarat	0 %	2 %	1 %
	Totalt	100	100	100

Gällande frågan om vikten av byggteoretiska kunskaper är det tydligt att även detta är en kunskap som värderas som mycket viktig. Inga yrkeslärare anger att detta inte skulle vara speciellt viktigt (1-2), istället anger nästan samtliga att detta är viktigt eller mycket viktigt (4-5) och fler än hälften av yrkeslärarna i bägge grupperna anger svarsalternativ 5. Av lärarna anger något fler än hantverkarna att detta är viktigt eller mycket viktigt, men sett till svarsutfallet i sin helhet är den rimliga tolkningen att det i denna fråga inte ser ut att vara av betydelse huruvida man identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare.

Tabell 9. Vikten av kritiskt tänkande, empati och analytisk förmåga.

		Lärare	Hantverkare	Totalt
Hur viktigt är det att eleverna på byggprogrammet får med sig kunskaper kritiskt tänkande, analytisk förmåga, reflektion, empati etc.?	1-inte viktigt	0 %	0 %	0 %
	2	0 %	2 %	1 %
	3	8 %	10%	9 %
	4	28 %	39 %	33 %
	5-mycket viktigt	64 %	46 %	56 %
	Inte svarat	0 %	2 %	1 %
	Totalt	100 %	99 %	100 %

Den sista frågan vars svarsutfall redovisas i detta första resultatavsnitt handlar om hur yrkeslärarna värderar vikten av att eleverna får med sig kunskaper i kritiskt tänkande, empati och analytisk förmåga. Resultatet i tabellen visar på ett liknande mönster som i flera av de föregående tabellerna, dvs. även dessa

kunskaper värderas som mycket viktiga, och lärarna och hantverkarna är överens även i denna fråga. I princip ingen har angett att detta inte är speciellt viktigt (1-2) och en stor majoritet av yrkeslärarna har svarat att det är viktigt eller mycket viktigt (4-5). Det är något högre andel av lärarna som värderar detta som viktigt eller mycket viktigt (4-5) och klart större andel av denna grupp jämfört med hantverkarna som värderar denna kunskap som mycket viktig. Det verkar således som att yrkesidentifikationen har en viss betydelse även i detta sammanhang.

Sammanfattning: viktig kunskap för elever

Analysen ovan behandlar frågan om vad yrkeslärarna värderar som viktig kunskap för elever. Resultatet från de första två tabellerna antyder att yrkesidentifikationen har betydelse för synen på vikten av yrkesämnen och gymnasiegemensamma ämnen. Gällande de efterföljande fem tabellerna verkar dock inte yrkesidentifikationen vara av någon större betydelse. Gällande vikten av högskolebehörighet är yrkeslärarna överens om att det är viktigt men det är fler som identifierar sig som lärare som tycker att det är mycket viktigt. När det gäller vikten av socialisationskunskaper och vikten av byggteoretiska ämnen verkar det inte vara av betydelse huruvida yrkeslärarna identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare. Dock värderar lärarna i något högre grad än hantverkarna vikten av att eleverna får med sig yrkesspecifika kunskaper tillika vikten av kritiskt tänkande.

Vad värderas som viktig kunskap för lärare?

Nu över till studiens andra resultatdel, vad yrkeslärarna värderar som viktig kunskap för yrkeslärare. En fråga som ställdes var huruvida undervisningsmetodisk kompetens värderades som viktig för att vara en skicklig lärare. Svarsutfallet presenteras i tabellen nedan.

Tabell 10. Vikten av undervisningsmetodisk kompetens.

		Lärare	Hantverkare	Totalt
Behöver yrkesläraren på en byggutbildning ha undervisningsmetodisk kompetens/ didaktisk kompetens för att vara en skicklig lärare?	1-inte viktigt	2 %	5 %	3 %
	2	4 %	7 %	5 %
	3	10 %	44 %	25 %
	4	26 %	24 %	25 %
	5-mycket viktigt	58 %	20 %	41 %
	Totalt	100 %	100 %	99 %

Skillnaden mellan de två grupperna är stor. En skillnad rör hur många som angett att detta är mycket viktigt (5), där ca 60 % av lärarna mot ca 20 % av

hantverkarna anger detta svar. Ser man till andelen som värderar undervisningsmetodisk kompetens som viktig eller mycket viktig (4-5) så är utfallet ca 85 % av lärarna mot ca 45 % av hantverkarna. Bland de som ser sig som hantverkare är det drygt hälften som anser att det inte är avgörande att besitta någon undervisningsmetodisk kompetens för att vara en skicklig lärare (1-3). Bland lärarna är det färre än var femte som håller med om detta. Huruvida yrkeslärarna identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare verkar således ha betydelse för hur man bedömer vikten av undervisningsmetodisk kompetens i lärarbetet.

Tabell 11. Vikten av skicklighet i byggyrket.

		Lärare	Hantverkare	Totalt
Är det viktigt att yrkesläraren har stort yrkeskunnande i det byggyrke han undervisar i (praktiskt/teoretiskt) för att vara en skicklig lärare?	1-inte viktigt	0 %	0 %	0 %
	2	0 %	0 %	0 %
	3	8 %	2 %	6 %
	4	28 %	34 %	31 %
	5-mycket viktigt	64 %	61 %	63 %
	Inte svarat	0 %	2 %	1 %
	Totalt	100 %	99 %	101 %

Nästa fråga rör hur yrkeslärarna värderar vikten av yrkeskunnande i byggyrket för att vara en skicklig lärare. Som går att utläsa av tabellen ovan är detta något som värderas som mycket viktigt av bägge grupperna. Nästan samtliga yrkeslärare har angett att det är viktigt eller mycket viktigt (4-5) att man är skicklig i det byggyrke man ska undervisa i. Ingen yrkeslärare har angett att detta inte skulle vara viktigt (1-2). Kort sagt verkar man vara överens i denna fråga, dvs. huruvida yrkeslärarna identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare verkar inte vara av någon betydelse i detta sammanhang.

Tabell 12. Vikten av samtal om pedagogik med lärare i gymnasiegemensamma ämnen.

		Lärare	Hantverkare	Totalt
Hur viktigt är det att yrkesläraren kan ha ett samtal med läraren i de gymnasiegemensamma ämnena om olika pedagogiska metoder?	1-inte viktigt	2 %	2 %	2 %
	2	2 %	10 %	6 %
	3	2 %	27 %	13 %
	4	46 %	29 %	39 %
	5-mycket viktigt	46 %	32 %	40 %
	Inte svarat	2 %	0 %	1 %
	Totalt	100 %	100 %	101 %

I tabellen ovan redovisas svarsutfallet på frågan om hur viktigt yrkeslärarna anser att det är att föra samtal med lärare i de gymnasiegemensamma ämnena om pedagogiska metoder. Detta betraktas som inte speciellt viktigt (1–3) av ca 40 % av hantverkarna medan väldigt få av lärarna anser detsamma. Nästan samtliga (drygt 90 %) av lärarna anser istället att detta är viktigt eller mycket viktigt (4–5), medan drygt 60 % av hantverkarna gör denna värdering. I detta sammanhang verkar med andra ord yrkesidentifikationen ha betydelse, där lärare värderar vikten av dessa samtal betydligt högre än hantverkarna.

Tabell 13. Vikten av genusperspektiv och ett normkritiskt förhållningssätt.

	Lärare	Hantverkare	Totalt
Hur viktigt är det att du som lärare har ett genusperspektiv och ett normkritiskt förhållningssätt i din undervisning?			
1-inte viktigt	0 %	0 %	0 %
2	0 %	2 %	1 %
3	14 %	24 %	19 %
4	26 %	32 %	29 %
5-mycket viktigt	58 %	37 %	48 %
Inte svarat	2 %	5 %	3 %
Totalt	100 %	100 %	100 %

Den sista frågan i denna resultatdel rör hur yrkeslärarna värderar vikten av att ha ett genusperspektiv och ett normkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Från tabellen ovan kan man utläsa att det praktiskt taget inte är någon som anger 1 eller 2 som svarsalternativ, dvs. i princip samtliga yrkeslärare, oavsett om de identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare, verkar vara överens om att detta inte är oviktigt. Lärarna har svarat mycket viktigt (5) till ca 60 % och hantverkarna till ca 40 %, vilket är en relativt tydlig skillnad. Ser man till svarsalternativ 4–5 så handlar det om ca 85 % av lärarna och ca 70 % av hantverkarna som anger detta som svar. I denna fråga verkar således yrkesidentifikation inte ha någon avgörande betydelse, även om en tendens kan utläsas där lärare verkar värdera vikten av genusperspektiv och ett normkritiskt förhållningssätt i undervisningen något högre än hantverkarna.

Sammanfattning: viktig kunskap för yrkeslärare

Analysen ovan behandlar vad yrkeslärarna värderar som viktig kunskap för yrkeslärare. Det är i denna fråga tydligare att yrkesidentifikationen har betydelse än för frågan om vad som värderas som viktig kunskap för elever. Det är framför allt för frågan om huruvida det krävs skicklighet i byggyrket för att vara en skicklig lärare som yrkeslärarna oavsett om de identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare är överens. I övriga frågor verkar yrkesidentifikationen ha betydelse, om än i varierande utsträckning. Betydelsen av yrkesidentifikation verkar vara mindre för hur yrkeslärarna värderar vikten

av ett genusperspektiv och ett normkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Skillnaderna mellan hantverkare och lärare blir istället som störst i de frågor som explicit rör pedagogik och didaktik, dvs. synen på vikten av undervisningsmetodisk kompetens tillika vikten av samtal med lärare i gymnasiegemensamma ämnen om pedagogiska metoder.

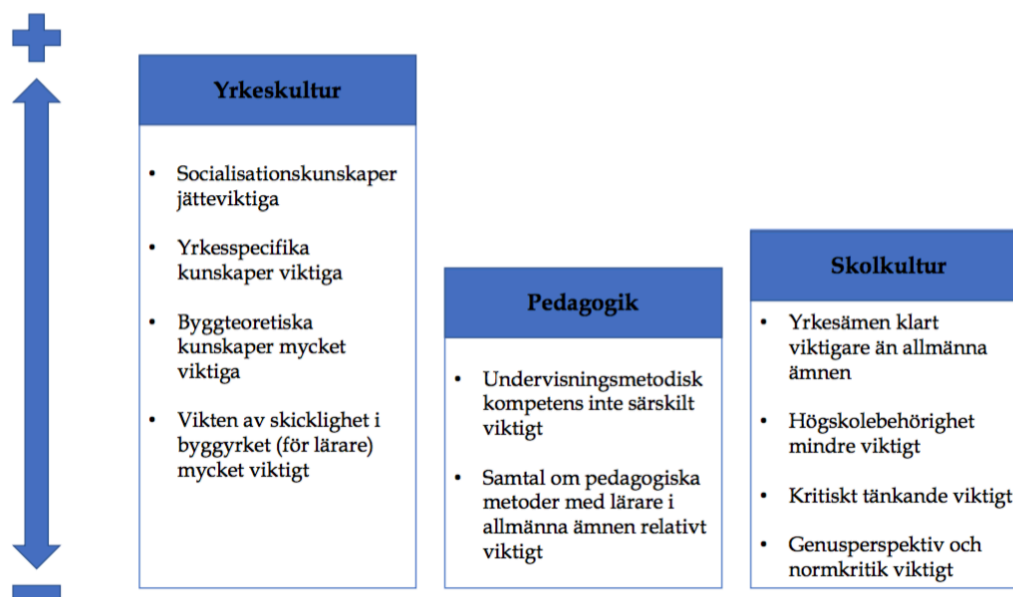
Slutsatser

I föreliggande studie har vi undersökt huruvida yrkesidentifikationen bland yrkeslärare från gymnasiet bygg- och anläggningsprogram har betydelse för deras syn på vad som är viktig kunskap. Ser man till samtliga frågor sammantaget är en rimlig slutsats att yrkesidentifikationen verkar ha betydelse för vad yrkeslärare värderar som viktig kunskap för elever, men framför allt för vad de värderar som viktigt kunskap för att vara en skicklig lärare. När det gäller vilken kunskap som värderas högt för eleverna är yrkeslärarna oavsett om de identifierar sig som huvudsakligen lärare eller hantverkare relativt överens när det gäller byggtutbildningen, men när det kommer till gymnasiegemensamma ämnen verkar lärarna överlag betydligt mer positiva. Det är dock inte så enkelt att hantverkarna svarar att allt är viktigt om det är knutet till den praktiska byggtutbildningen, eller att skillnaderna ligger mellan "teori" och "praktik". Detta illustreras bland annat av att lärarna verkar värdera vikten av att eleverna får med sig yrkesspecifika kunskaper högre än hantverkarna. För att få en övergripande bild av hur lärarna och hantverkarna skiljer sig åt kan man dela in svaren på frågorna i föreliggande undersökning i tre övergripande fält som här benämns Yrkeskultur, Pedagogik och Skolkultur. Placeras dessa fält sedan på en vertikal linje, likt ett stapeldiagram, utifrån hur de värderas av de bägge lärartyperna skulle en idealtyp över "läraren" och "hantverkaren" grovt kunna tecknas enligt följande.

Figur 1. Idealtyp "lärare": vad är viktig kunskap?

Som illustreras av Figur 1 värderar yrkeslärare som identifierar sig som i huvudsak lärare dessa tre fält som varande av liknande och dessutom av stor vikt, även om yrkeskultur kan tolkas som något viktigare än de andra två. I en jämförelse med yrkeslärare som identifierar sig som i huvudsak hantverkare framträder här relativt tydliga skillnader.

Figur 2. Idealtyp "hantverkare": vad är viktig kunskap?

Som illustreras av Figur 2 värderar yrkeslärare som identifierar sig som i huvudsak hantverkare dessa tre fält som varande av varierande vikt. Precis som för lärarna värderas yrkeskultur mycket högt. Skillnaden i hur de två andra fälten värderas skiljer sig dock betydligt från lärarna där både Skolkultur och framför allt Pedagogik värderas klart lägre.

Sammantaget syns en tendens till att det är två olika typer av yrkeslärare som framträder i materialet. Bägge lärartyperna värderar yrkeskultur mycket högt, men skiljer sig sedan åt. Den ena lärartypen, hantverkaren, ser innehållet i yrkeskulturen som klart överordnat och mer isolerat från pedagogiska frågor och en skolkultur. Den andra lärartypen, läraren, ser istället alla tre fält som mer jämnviktiga och yrkeskulturen som mer sammanhörande med pedagogiska frågor och en skolkultur. En illustration av skillnaden mellan yrkeslärarna är att bägge lärartyperna anser att det krävs stor yrkeskunskap i det byggryke man undervisar i för att vara en skicklig lärare (Yrkeskultur) men när det kommer till yrkeskunskapen i lärarprofessionen i termer av undervisningsmetodisk kompetens (Pedagogik) skiljer de sig åt. Lärarna ser även denna kunskap som central medan hantverkarna värderar denna kunskap klart lägre än yrkeskunskapen från hantverkaryrket. Ett mönster som framträder i undersökningen är således att det verkar uppstå ett större avstånd mellan vad som kan kallas för en skolkultur och en yrkeskultur när yrkeslärarna i huvudsak identifierar sig med sitt tidigare hantverksyrke än när de identifierar sig som i huvudsak lärare.

I tidigare studier av hur kunskaper fördelas i samhället har det framkommit att en så kallad dold läroplan ofta dominerar undervisningen för ungdomar med arbetarklassbakgrund, t.ex. på yrkesprogram, där en stor del av vad eleven förväntas lära sig är socialisationskunskaper som att lyda auktoriteter, närvaro och punktlighet, samtidigt som andra typer av kunskaper underordnas dessa (jfr Apple, 2004; Frykholm & Nitzler, 1989; Härdig, 1995; Norlund, 2009). På så vis bidrar gymnasieutbildningen på samhällsnivå till att reproducera klassmönster och en ojämn maktfördelning i samhället. Även föreliggande studie kan sägas bidra till att i viss mån upprätthålla en sådan bild då den kunskap som yrkeslärarna värderar högst, tillika är mest överens om värdet av, är just socialisationskunskaper, en kunskapsform som egentligen inte skrivs fram i skolans läroplan. Det tycks som att när det gäller just yrkeskulturen är yrkeslärarna oavsett om de identifierar sig i huvudsak som lärare eller hantverkare i stort överens, vilket sannolikt är ett uttryck för att alla yrkeslärare har en bakgrund som byggnadsarbetare och det spelar en stor roll i flera frågor (jfr Härdig, 1995). Samtidigt skulle denna slutsats allena osynliggöra den mest centrala delen av undersökningens resultat. I likhet med flera tidigare studier (t.ex. Berglund, 2009; Berner, 1989; Härdig, 1995) kan resultatet i vår undersökning tolkas som att många yrkeslärare inte erkänner att det skulle krävas en särskild

kompetens utöver arbetslivserfarenhet och "sunt förnuft" i lärarrollen, att yrkeslärare ser sig mer som en arbetsledare än lärare. Dock, i ljuset av föreliggande studie ser detta ut att i stor utsträckning höra samman med yrkeslärares yrkesidentifikation, där en sådan inställning inte delas av de yrkeslärare som betraktar sig själva som i huvudsak lärare. I tidigare studier av yrkeslärare och yrkesutbildning har skiljelinjen ofta dragits mellan yrkeslärare och lärare i allmänna ämnen, och yrkeslärare framträder som en relativt samstämmig grupp. Vår studie antyder att detta är en bild i behov av nyansering. Kunskapsbildningen i denna fråga är svag så man bör vara försiktig med att dra några säkra slutsatser, dvs. detta är en fråga som förtjänar att undersökas vidare.

Diskussion

Föreliggande studie organiseras kring frågan om huruvida respondenterna identifierar sig som huvudsakligen lärare eller som yrkesmän i sitt tidigare hantverksyrke. Som framkommit ovan verkar respondenternas svar på denna fråga ha betydelse för hur de förhåller sig till en rad andra frågor som rör vikten av olika kunskaper. Vi har i slutsatserna ovan beskrivit denna tendens i termer av två olika idealtyper; läraren och hantverkaren. Det är dock viktigt att understryka att detta är just idealtyper vi genererat från analyser av våra data, dvs. det är inga avbilder av en empirisk verklighet. Dels är det centralt att betona, som vid alla enkätstudier, att respondenternas tolkning av frågorna kan skilja sig åt från vår. Dels kan det inom gruppen av respondenter förekomma olika tolkningar av frågorna. Den kanske mest kritiska frågan att rikta mot föreliggande undersökning i detta sammanhang är hur relationen mellan den oberoende och de beroende variablerna ser ut. Både frågan om huvudsaklig yrkesidentifikation och en rad av frågorna i enkäten kan betraktas som frågor av subjektiv karaktär inom ett och samma fält. Kort sagt kan man problematisera i vilken grad den oberoende och de beroende variablerna är olika, eller ett uttryck för samma, fenomen. Vidare bör det också påtalas att yrkeslärares yrkesidentifikation är en fråga om grader och i viss utsträckning avhängig kontextuella faktorer (jfr Fejes & Köpsén, 2014; Köpsén, 2014). I föreliggande undersökning "tvingar" vi respondenterna att välja en huvudsaklig identitet. Styrkan i detta förfarande är att vi identifierar en rad intressanta mönster. Svagheten är att en del nyanserande faktorer sannolikt gått förlorade. Men, ingen studie kan göra allt, och förhoppningsvis kan resultaten från denna studie utgöra en del av det underlag som framtida studier kan utnyttja även när syftet är att undersöka mer kontextuella uttryck av yrkesidentifikation och yrkesidentiteter.

Avslutningsvis, resultatet från föreliggande undersökning reser en rad frågor i relation till den policytrend som tagit form under de senaste åren där yrkesorienterad utbildning i Sverige betydligt tydligare knutits till arbetslivet, och

där arbetsplatser blivit en allt viktigare plats för utbildning (Nylund, 2013). Till exempel blir frågor rörande (frånvaron av krav på) yrkeslärarlegitimation och yrkeslärarutbildningens utformning, som sedan den senaste lärarutbildningsreformen tydligare differentierats från ämneslärarutbildningen, viktiga att ställa. Inte minst med tanke på ambitionen i läroplanen (Lgy11) om att i större grad integrera de gymnasiegemensamma ämnena med yrkesprogrammets yrkesutgångar. Om yrkeslärare visar att det inte är viktigt med gymnasiegemensamma ämnen blir det sannolikt svårt för läraren i de gymnasiegemensamma ämnena att hävda motsatsen. Många av de yrkeslärare som ser sig huvudsakligen som hantverkare i föreliggande studie menar att det är ok att skärpa ner på de gymnasiegemensamma ämnena till förmån för yrkesämnena och verkar också ha uppfattningen att det inte är speciellt viktigt att kunna föra diskussioner med lärarna i de gymnasiegemensamma ämnena kring pedagogiska frågor. Resultatet från denna studie antyder med andra ord att det är mer sannolikt att yrkeslärare som identifierar sig som i huvudsak lärare samarbetar och samtalar med lärare i de gymnasiegemensamma ämnena än yrkeslärare som identifierar sig som i huvudsak hantverkare. Vidare, med fler elever i lärlingsutbildningar kommer mer av den praktiska delen av yrkesutbildningen att ske ute på arbetsplatser och yrkeslärarna blir en avgörande länk mellan skolan och arbetsplatsen. Även i detta sammanhang torde yrkesidentifikationen vara central för hur yrkesläraren hanterar denna relation (jfr Vähäsantanen m.fl., 2010). Dessutom blir handledaren, en person med en stark branschidentitet, en viktig del av processen rörande vilket innehåll eleverna möter i sin utbildning.

En fråga, som får avsluta föreliggande artikel, är om inte rådande policytrend innebär att vi idag har en situation där större krav ställs på yrkeslärare samtidigt som de lärare som verkar vara mest angelägna om att balansera de "dubbla kulturerna" (dvs. de som identifierar sig som i huvudsak lärare) får en mindre och svårare roll att spela rörande vad yrkesutbildning blir. I den komplexa roll yrkesläraren har i termer av att balansera vad som här kallats för yrkeskultur, pedagogik och skolkultur ser det ut som om yrkeskulturen får en allt mer framträdande roll på pedagogikens och skolkulturens bekostnad.

Noter

¹ En annan skillnad gäller behörighet, där andelen behöriga lärare i allmänna (s.k. gymnasiegemensamma) ämnen är drygt 90 % jämfört med ca 40-60 % av yrkeslärarna (Köpsén, 2014).

² Detta identifikationsbegrepp är relativt "tunt". I undersökningen är det endast en fråga som definierar den oberoende variabeln (identifikation). Ett annat möjligt förfarande hade varit att, t.ex. utifrån en specifik teori om yrkesidentifikation, ställa flera frågor som tillsammans kunde utgöra en bas för hur yrkeslärarnas yrkesidentifikation

definierades. Till exempel hade frågor som gav respondenterna möjlighet att uttrycka grader av yrkesidentifikation, eller som möjliggjorde en undersökning av identifikationens kontextuella villkor, kunnat ställas. Det bör dock påpekas att genom denna "tunna" klassificering av den oberoende variabeln identifieras intressanta och tydliga mönster, dvs. definitionen har varit produktiv.

³ Den svenska gymnasieskolan utgörs sedan 2011 års gymnasiereform av 18 nationella program: 12 yrkesprogram och 6 högskoleförberedande program. Bygg- och anläggningsprogrammet är ett yrkesprogram och har fem inriktningar; anläggningsfordon, husbyggnad, mark och anläggning, måleri samt plåtslageri. Programstrukturen utgörs av 600 poäng gymnasiegemensamma ämnen, 400 poäng programgemensamma ämnen, inriktningar om 400–900 poäng, individuellt val på 200 poäng samt ett gymnasiearbete på 100 poäng (Skolverket, 2011).

⁴ Lärarkonferensen 2012, arrangerad av BYN (byggnadsindustrins yrkesnämnd). Alla närvarande lärare ombads fylla i enkäten under konferenstiden. Det klargjordes att enkäten till en början inte var anonym för undersökningsledaren men väl konfidentiell. Den första presentationen av undersökningen gjordes i storgrupp där alla tilltänkta respondenter var närvarande. Då togs frågor som rörde anonymitet och rätten att inte delta upp. Enkäterna besvarades när respondenterna var uppdelade i mindre grupper. Då fick respondenterna ytterligare information och undersökningsledaren var närvarande för att svara på frågor om det var några oklarheter. Respondenter som behövde mer tid för att fylla i enkäten fick lämna in den dagen efter. Vi har inte funnit någon information om en systematik rörande vilka som (inte) besöker konferensen (dvs. om vårt bortfall). Vårt intryck (en av oss är en van besökare) är att lärare från mindre skolor och orter möjligen är mer benägna att delta, gissningsvis för att de upplever ett större behov av att träffa kolleger från andra skolor. Det är ungefär lika många som besöker konferensen varje år.

⁵ Frågor som inte tas upp är: "Vilket byggyrke undervisar du i?" och "Hur angelägen är du att läsa in en pedagogisk/didaktisk utbildning på tre terminer samtidigt som du arbetar?". I enkäten ställdes också tre frågor som handlade om samarbete med lärare i gymnasiegemensamma ämnen. Vi valde dock att inte ta med dessa frågor då de är av en annan karaktär än resten av frågorna som analyseras. Istället för att handla om att yrkeslärare värderar olika saker handlade dessa frågor om hur ofta man samarbetar, med vilka ämnen, och vem som tar initiativ till samarbetet.

⁶ I samtliga tabeller har procenten avrundats till närmast liggande heltal, vilket gör att totalprocenten i kolumnerna inte alltid blir 100 %.

⁷ En fråga vars resultat inte redovisas nedan är huruvida lärarna var behöriga eller ej. Denna fråga ställdes som en kontrollvariabel, dvs. dess syfte var att säkerhetsställa att det som mäts via frågorna inte i själva verket är en fråga om behörighet. Så var heller inte fallet. Behörighet verkar ha en betydelse för huruvida lärarna betraktar sig som i huvudsak hantverkare eller lärare, men förklarar inte varför lärarna svarar som de gör på frågan om huvudsaklig identitet. Inom gruppen behöriga lärare var det 63 % som identifierar sig som i huvudsak lärare och 37 % som identifierar sig som i huvudsak hantverkare. Bland de obehöriga lärarna var det 45 % som identifierar sig som i huvudsak lärare och 55 % som identifierar sig som i huvudsak hantverkare.

Om författarna

Mattias Nylund är lektor i pedagogik vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Göteborg universitet. I sin forskning, med utgångspunkt i läroplansteoretisk och utbildningssociologisk teoribildning, har han riktat intresset mot frågor rörande makt, medborgarskap och social klass, med ett specifikt fokus på yrkesutbildning.

Björn Gudmundson arbetar sedan 2006 på Bräcke gymnasiet i Göteborg som lärare i samhällskunskap och historia samt yrkeslärare i bygg och anläggning. Innan han sadlade om till lärare var han trädgårdsanläggare.

Referenser

- Andersson, P. & Köpsén, S. (2015). Continuing professional development of vocational teachers: Participation in a Swedish national initiative. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 7(7), 1–20.
- Apple, M. (2004). *Ideology and curriculum*. New York: RoutledgeFalmer.
- Asghari, H. (2014). *Från uppväxt till lärargärning: En livsberättelsestudie med åtta yrkeslärare på industritekniska programmet*. Karlstad University Studies 53. Karlstad: Karlstads universitet.
- Axelsson, R. (1989). *Upper secondary school in retrospect: The view of former students*. Uppsala Studies in Education 30. Uppsala: Uppsala universitet.
- Bathmaker, A-M. & Avis, J. (2007). 'How do I cope with that?' The challenge of 'schooling' cultures in further education for trainee FE lecturers. *British Educational Research Journal*, 33(4), 509–532.
- Beach, D. (1999). Om demokrati, reproduktion och förnyelse i dagens gymnasieskola. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 4(4), 349–365.
- Berglund, I. (2009). *Byggarbetsplatsen som skola – eller skolan som byggarbetsplats? En studie av byggnadsarbetares yrkesutbildning*. Doktorsavhandlingar från Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete 4. Stockholm: Stockholms universitet.
- Berner, B. (1989). *Kunskapens vägar: Teknik och lärande i skola och arbetsliv*. Lund: Arkiv förlag.
- Berner, B. (2010). Crossing boundaries and maintaining differences between school and industry: Forms of boundary-work in Swedish vocational education. *Journal of Education and Work*, 23(1), 27–42.
- Billett, S. (2011). *Vocational Education*. Heidelberg: Springer.
- Boreham, N. (2002). Work process knowledge, curriculum control and the work-based route to vocational qualifications. *British Journal of Educational Studies*, 50(2), 225–237.
- Bourdieu, P. & Passeron, J-C. (1970). *Reproduktionen*. Lund: Arkiv förlag.
- Broadly, D. (1981). *Den dolda läroplanen: KRUT-artiklar 1977–80*. Stockholm: Symposium.
- Ellström, P-E. (2004). *Kompetens, utbildning och lärande i arbetslivet: Problem, begrepp och teoretiska perspektiv*. Stockholm: Nordstedts Juridik.
- Englund, T. (1986/2005). *Läroplanens och skolkunskapens politiska dimension*. Göteborg: Daidalos.
- Fejes, A. & Köpsén, S. (2014). Vocational teachers' identity formation through boundary crossing. *Journal of Education and Work*, 27(3), 265–283.
- Frykholm, C-U. & Nitzler, R. (1989). *Blå dunster – korn av sanning: En studie av gymnasieskolans undervisning om arbetslivet*. Akademiska avhandlingar vid Pedagogiska Institutionen 26. Umeå: Umeå universitet.

- Hedlin, M. & Åberg, M. (2013). "Vara med i gänget?" – Yrkessocialisation och genus i två gymnasieprogram. Uppsala: IFAU, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.
- Helms-Jørgensen, C. (2015). Some boys' problems in education: What is the role of VET? *Journal of Vocational Education & Training*, 67(1), 62–77.
- Härdig, J. (1995). *Att utbilda till arbetare: En studie av gymnasieskolans bygg- och anläggningstekniska linje och yrkeslärare*. Doktorsavhandling, Pedagogiska institutionen. Lund: Lunds universitet.
- Isopahkala-Bouret, U., Lappalainen, S. & Lahelma, E. (2014). Educating worker-citizens: Visions and divisions in curriculum texts. *Journal of Education and Work*, 27(1), 92–109.
- Köpsén, S. (2014). How vocational teachers describe their vocational teacher identity. *Journal of Vocational Education & Training*, 66(2), 194–211.
- Lagström, A. (2012). *Lärlingslärare: En studie om hur vård- och yrkeslärares uppdrag formas i samband med införandet av gymnasial lärlingsutbildning*. Doktorsavhandlingar Institutionen för vårdvetenskap och hälsa 63. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Ledman, K. (2014). Navigating historical thinking in a vocational setting: Teachers interpreting a history curriculum for students in vocational secondary education. *Journal of Curriculum Studies*, 47(1), 77–93.
- Lgy11. (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Lindensjö, B. & Lundgren, U.P. (2000). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: HLS Förlag.
- Norlund, A. (2009). *Kritisk sakprosaläsning i gymnasieskolan: Didaktiska perspektiv på läroböcker, lärare och nationella prov*. Göteborgs Studies in Educational Sciences 273. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Nylund, M. (2013). *Yrkesutbildning, klass och kunskap: En studie om sociala och politiska implikationer av innehållsorganisering i yrkesorienterad utbildning med fokus på 2011 års gymnasiereform*. Örebro Studies in Education 40. Örebro: Örebro universitet.
- Nylund, M., Rosvall, P-Å. & Ledman, K. (2017). The vocational-academic divide in neoliberal upper secondary curricula: The Swedish case. *Journal of Education Policy*, e-pub ahead of print DOI: 10.1080/02680939.2017.1318455
- Olofsson, J. & Wadensjö, E. (2014). *Lärlingsutbildning: En väg till arbetsmarknaden? SNS Analys, nr 19*.
- Prop 2008/09:199. *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan*.
- Prop 2010/11:20. *Legitimation för lärare och förskollärare*.
- Prop 2009/10: 89. *Bäst i klassen: En ny lärarutbildning*.
- Robson, J., Bailey, B. & Larkin, S. (2004). Adding value: Investigating the discourse of professionalism adopted by vocational teachers in further education colleges. *Journal of Education and Work*, 17(2), 183–195.

- Rosvall, P-Å., Hjelmér, C. & Lappalainen, S. (2016). Staying in the comfort zones: Low expectations in vocational education and training mathematics teaching in Sweden and Finland. *European Educational Research Journal*, 16(4), 425-439.
- Skolinspektionen. (2016). *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning: En kvalitetsgranskningsrapport om restaurang- och livsmedelsprogrammet och hantverksprogrammet*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket. (2011). *Gymnasieskola 2011*. Västerås: Edita.
- Skolverket. (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*. Rapport 441. Stockholm: Skolverket.
- Tanggaard, L. (2007). Learning at trade vocational school and learning at work: Boundary crossing in apprentices' everyday life. *Journal of Education and Work*, 20(5), 453-466.
- Thång, P-O. (2014). Yrkespedagogisk forskning i vardande? I I. Wernersson & I. Gerrbo (Red), *Differentieringens janusansikte* (s. 223-256). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Tsagalidis, H. (2009). *Därför fick jag bara Godkänt: Bedömning i karaktärsämnen på HR-programmet*. Doktorsavhandling, Pedagogiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.
- Vähäsantanen, K., Saarinen, J. & Eteläpelto, A. (2010). Between school and working life: Vocational teachers' agency in boundary-crossing settings. *International Journal of Educational Research*, 48(6), 395-404.